

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE HERMENEUTİĞİN KULLANIM GEREKÇESİ VE SONUÇLARI

Doç. Dr. Gıyasettin Aytaş

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, giyaytas@gazi.edu.tr

Özet

Hermeneutik, çok eski dönemden bu yana kullanılan ve daha çok yorumlama sanatı olarak kabul edilen bir felsefe alanıdır. Birçok farklı tanımı yapılan hermeneutik, anlama ve yorumlama sanatı olarak kabul edilir. Temeli eski Mısır ve Yunan'a kadar ulaşan hermeneutik, önceleri dinî metinlerin anlaşılıp yorumlanması şeklinde anlaşılırken günümüzde her türlü bilim ve sanat alanında kullanılmaktadır. Bu alanla ilgili en ciddi çalışmayı yapan ve hermeneutiğin kuramsal çerçevesini çizen W. Dilthey, hermeneutiğin sosyal ve pozitif bilimlerde kullanımını anlama ve açıklama kavramlarıyla sistemleştirir. Anlamanın sosyal, açıklamanın da pozitif bilimlerin alanına girdiğini ifade eder. Özellikle anlamanın değişik aşamaları ve bu aşamalar içerisinde empatik yaklaşımın önemli yer tuttuğu, hermeneutik açısından bunların gerçekleşme ve etkili olmasının gereklilikleri ele alındığında, diğer bilim alanları ile birlikte Türkçe eğitiminde hermeneutiğin etkili olacağı anlaşılmaktadır. Türkçe derslerinde esas olan unsurun metin olduğu ve metin aracılığı ile dil becerilerinin anlama ve anlatma başlıkları altında gerçekleştiği dikkate alındığında, anlamanın tam ve eksiksiz gerçekleşebilmesi için hermeneutiğin tek başına yeteceği ve bu yeterlilikten hareketle de anlatmanın daha etkili olacağı anlaşılmaktadır. Sonuç itibarıyla Türkçe eğitiminde hem programın hedefleri hem amaç ve kapsam gereklilikleri açısından birçok yöntem ve teknik içerisinde hermeneutiğin etkin kullanımı sayesinde, öğrencilerin kavrama, idrak etme, yorumlama yeterliliklerinin en üst seviyeye çıkacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, metin, anlama, açıklama, yorumlama, yöntem.

REASON AND RESULTS FOR USE OF HERMENEUTICS IN TURKISH LANGUAGE EDUCATION

Abstract

Hermeneutics is an area of philosophy which is used since ancient period and accepted as an art of interpretation. Hermeneutics with many different definitions, is considered as the art of understanding and interpreting. Hermeneutics whose foundations reaching up to ancient Egypt and Greece, initially perceived as in the form of interpretation and understanding of religious texts is nowadays used in the field of science and art of all kinds. W. Dilthey, who made the most serious work in this area and created the theoretical framework of the hermeneutics, methodizes usage of hermeneutics in social and positive sciences with concepts of understanding and explanation. He expresses that understanding refers to social sciences and explanations refers to the positive sciences. The main element in Turkish courses are texts and as it is considered that the language skills are given under understanding and telling headings, and for realization of full and complete understanding hermeneutics will be alone enough and the telling will be more effective with this capability. As a result, the effective use of hermeneutics among several methods and techniques, will maximize the students' comprehension and interpretation proficiency for the requirements of the programs' goals, objectives and scope in Turkish education.

Key Words: Turkish education, text, understanding, explanation, interpretation, method

Giriş

Hermeneutik, genellikle yorumlama sanatı olarak literatüre girmiş, her türlü olgu, oluş ve sanat eserlerinin anlamını kavrama ve yorumlama sanatı olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan hermeneutik, başta dil ürünleri olmak üzere diğer bilim ve sanat dallarında üretilen her türlü eserin yorumlama ve açıklama yöntemi olarak da kabul edilmektedir (Özcan, 2000). Hermeneutiğin önemli isimlerinden biri olan Dilthey de yukarıdaki tanımlara paralel bir yaklaşım içerisindedir (Dilthey, 1999). Bu tanımlardan hareketle hermeneutiğin herhangi bir sözlü ya da yazılı eserin, görünen ve bilinen taraflarından yola çıkılarak anlaşılıp yorumlanması şeklinde tanımlayabiliriz.

Hermeneutik, başlangıçta dinî metinleri anlama ve yorumlama amacıyla kullanılan bir felsefe alanı olmakla birlikte, günümüzde birçok bilim ve sanat alanında kendisine başvurulmuş bir inceleme ve değerlendirme yöntemi olarak kullanılmaktadır. Anlama ve yorumlamaya dayanan hermeneutik, Türkçe eğitiminin de genel amaçları içerisinde yer alan, öğrencilerin görüp izlediklerini, okuyup dinlediklerini anlayıp yorumlama ilkesinin tam karşılığıdır.

Antik Yunan'da Hermes'in Tanrılardan aldığı haberi ölümlülere ileten bir elçi olduğu, hermeneutiğin de adını buradan aldığı bilinmektedir (Erhat, 1989: 151). Bu yaklaşım, uzun yıllar böyle anlaşılıp değerlendirilmiştir. Günümüzde, bu anlayışın terk edilerek daha gerçekçi yorumlamalara gidildiği görülmektedir. Özellikle Rönesans'tan sonra, öznel yorum ve değerlendirmeler terkedilerek konuya doğrudan yönelen, yeni bir yorum bilinci gelişmiştir. Bununla birlikte, hermeneutiğin uygulanma biçimi değişse de ilgilendiği konular değişmediği için uygulama alanı sınırlı kalmıştır.

19. yüzyıl ve sonrasında hermeneutik denince iki önemli isimle karşılaşırız. Bunlardan biri Schleiermacher diğeri de Dilthey'dir. Schleiermacher, hermeneutiği bir anlama ve açıklama öğretisi hâline getirmeyi denemiş ve hermeneutiğin genel bir yorum tekniği hâline gelmesinde büyük çaba harcamıştır (Cevizci, 1999: 758). Dilthey ise pozitif bilimlerin yöntemine bir alternatif olarak hermeneutiği, yaşantı kavramı ile özdeşleştirir. Dilthey; edebiyat, felsefe, hukuk ve tarih bilimlerini manevî bilimler; bunların dışında kalanları da doğa bilimleri olarak kabul etmektedir. Manevî bilimlerin anlama yöntemi, doğa bilimlerinin de açıklama yöntemi ile açıklanabileceğini ileri süren Dilthey'in geliştirdiği bu düşünce, kendisinden sonra gelen G.Misch, J.Wach, H.Freyer, E.Rothacker, F.W.Bollnow düşünürler aracılığı ile geliştirilmiştir.

Bütün tarihsel süreçler gözden geçirildiğinde her yeni yüzyıl, hermeneutik için yeni yaklaşım ve anlayışlar geliştirir. Orta Çağ'a kadar fazla ilerleme kaydedemeyen ancak Yeni Çağ ile birlikte büyük bir gelişim gösteren hermeneutiğin Orta Çağ dönemine kadar fazla gelişme kaydedememesinin sebebi, ortaya çıkış noktasından yeterince ayrılamamasıdır. Daha sonraki yüzyıllarda, özellikle Dilthey'in çalışmaları ile hermeneutik, metin, anlama ve yorumlama kavramları üzerine oturtulmuştur.

Hermeneutik ve Metin

Türkçe dersinde olduğu gibi, hermeneutik açısından da metin esastır. Bütün yorumlar metin üzerinden yapılır. Metin, genellikle yazılı eserler için kullanılan bir kavram olmakla birlikte, her türlü sözlü ve yazılı mesajın oluşturduğu anlamlı bütüne metin denilmektedir. Hermeneutik açısından metin, dar ve geniş olmak üzere iki farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Dar anlamıyla metin, yazılı her türlü eserdir. Daha geniş anlamda ise, belli bir anlamı ve edebî değeri olan yazılı eserlerin dışında, insan tarafından üretilen ve insanı ilgilendiren her türlü olgu ve olayları da açıklama ve yorumlama sanatıdır (Özcan, 2000).

Dilthey'in hermenutik anlayışında sadece yazılı olan metinlerin dışında, ifade kavramı da esas alınır. Dilthey'e göre metin, sadece yazılı olan değil, bir şey anlatmak amacıyla her türlü gösterge, dolayısıyla fiiller de metin kategorisi içine girer (Özcan, 2000).

Hermeneutik ve Anlama

En genel anlamıyla anlama, tanımlamak veya açıklamak ve bütün olarak kavramaktır. Bir başka ifadeyle anlama, açıklanmış, kabul edilmiş veya tanımlanmış bir bilginin daha derin derin bilgisine sahip olmaktır. Bu yüzden anlama, hayal veya fanteziyi kabul etmez. Aklın kabul etmediği hiçbir şey, anlama değildir (Özcan, 2000).

Anlama kimi zaman gerçeğin ipuçlarını veren sezgi olarak da tanımlanmaktadır. Sezgiler olmasaydı, hiçbir zaman gerçek araştırılmayacak ve belki de gerçeğe ulaşmak mümkün olmayacaktı. O hâlde anlama, öncelikle sezgi ile başlar diyebiliriz. Bir diğer anlama da, sezilen ve yorumlananın dışında, bütünü kavrama ve bütünün keşfidir.

İlk çağlarda anlama, kutsal yazı, klasik filoloji ve hukuk gibi, kurucu metinlerin anlamını analiz etmek şeklinde anlaşılmaktadır. Daha çok yazarı belli olmayan bu metinlerin değerlendirilmesinde metni oluşturanın dünyası göz ardı edildiğinden, değerlendirme ve anlama tek yönlü olmaktadır. 19. yüzyıldan sonra hermeneutik, anlamada metin yazarının psikolojik dünyasını da esas almaya başlar. Buna ek olarak Dilthey, yazarın psikolojisinin yanında, bu psikolojiyi hazırlayan sosyal şartları da anlamların esası olarak kabul eder.

Anlamanın en önemli problemlerinden biri, okuyucu ve yazar arasındaki kültürel farklılıklardır. Kimi zaman okuyucunun nesnelere ve olgulara yüklediği anlam ile yazarınkiler örtüşmeyebilir. Gadamer, kültürün taşınabileceği düşüncesinden hareketle, anlamanın da taşınacağını ileri sürerek anlayabilmek için yazarın metni oluşturduğu kültür dünyasını tam olarak kavramanın gerekmediği düşüncesindedir.

Schleiermacher hermeneutiği anlamanın temel yasası olarak kabul ederken, Dilthey, anlamayı bir yorum tekniği olarak değerlendirir (Özcan, 2000). Dilthey, anlamayı birbirine bağlı iki süreç olarak da değerlendirir. İlk ve genel anlama olarak ifade edilen ve anlatma, eylem ve yaşamı da kapsayan doğrudan anlamadır (Bollnow, 1995). İkinci anlama şekli olarak kabul edilen yüksek anlama ise, anlamanın en üst seviyesidir. Hayata dair bütün unsurlarla birlikte anlamak, yüksek

anlamanın göstergesidir. Yüksek anlamada, ifade ile ifade edilen arasında ilişki kurmak ve aralarındaki iç bağlantıları keşfetmektir. Yüksek anlamada parçadan bütüne gitmek, öncelikle basit olanı kavrayıp onun üzerine anlamanın üst seviyelerini gerçekleştirmek gerekmektedir.

Anlamanın bir başka yönü de kendini başkasının yerine koyarak anlamayı gerçekleştirmektir. Bu daha çok psikolojik tutum ve davranışlardan hareketle gerçekleştirilen bir anlama biçimidir. Bu tür anlamada, yalnızca görünen ve dışa vurulan olgu ve hareketleri değil, ifade edilmemiş duygu ve hareketleri de anlamaktır.

Bu anlama anlayışının savunucularından biri, Wilhelm Dilthey'dir. Ona göre, insanın kendini başkasının yerine koymasıyla anlama tam olarak gerçekleşebilir. Empatik yaklaşım her zaman kolaylıkla gerçekleşmez. Bir başkasının bakış açısını tam olarak kavramak, onun duygu ve düşüncelerine hâkim olmak ve zihinsel olarak onun dünyasıyla özdeşleşmek gerekmektedir. Aslında bu anlayış zor gibi olsa da, sosyal varlığın bir elemanı olan birey, içinde yaşadığı sosyal hayatın ilişkiler sistemini kendi deneyimlerinden hareketle çözümleyebileceği için, bu düzlemde diğer bireylerin de hisleri hakkında az çok bilgi sahibi olabilir. Toplum içinde var olan her türlü etki ve yansımayı kendi içimizde duyarız. Çünkü kendi edinimlerimizi kendi içimizde yaşayan bizler, içinde yaşadığımız sosyal bütünün bir unsuru olduğumuzu ve bu bütünün öteki elemanlarının da bizim cinsimizden varlıklar olduğunu biliriz (Birand, 1954). Empatik yaklaşımın anlama için önemli olduğu, ancak tek başına yeterli olmayacağı da açıktır.

Yerine koyarak anlamanın gerekliliği tartışılmamakla birlikte, bunun için iyi bir gözlem yeteneğine ve deneyimlere ihtiyaç vardır. Her zaman bir başkasının yerine kendini koyarak onu anlamak ve hakkında yorum ve değerlendirmede bulunmak mümkün olmayabilir. Uzun yıllar bu anlayışın önemi üzerinde durulmuş, günümüzde daha sistemli bir biçimde geliştirilmeye çalışılan empatik anlama tarzının uygulandığında önemli yararlar sağladığı görülmektedir. Özellikle Türkçe eğitiminde sözlü ve yazılı ifadelerin anlaşılıp değerlendirilmesi konusunda çok etkili olduğu bilinmektedir.

Hermeneutik Açısından Açıklama ve Anlama

Açıklama ve anlama, birbirini kapsayan iki kavram gibi görünse de, birbirinden önemli farklılıkları bulunmaktadır. Hermeneutik açıdan her zaman tartışılan bu iki kavram, şöyle değerlendirilmektedir: Açıklama, daha çok doğa bilimlerinde, anlama ise, insani bilimlerde geçerlidir. Açıklama ve anlamanın hermeneutik açıdan ne anlama geldiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. En genel anlamıyla açıklama, geliştirmek, kapalı veya kesin olarak bilinmeyen bir şeyi tasvir etmek; bilinmeyene ve bilinmesi gerekene kesin bir anlam vermek şeklinde tanımlanmaktadır.

Hermeneutik açıdan anlama ve açıklama, hem kavram, hem de yöntem olarak ele alınmaktadır. Bilginin elde edilmesi elde edilen bilginin tanımlanarak anlaşılır hale getirilmesi bir sürece tabidir. Genellikle bilgilerin yalnızca açıklayıcı bir boyuta sahip olması gerektiğini düşünür ve bilgi elde edilmesinde bu anlayışa tabi

oluruz. Hâlbuki bilgi hiçbir zaman tek bir düzlemde ve tek bir sonuca bağlı değildir. Bir sosyal davranışın ekonomik, politik, tarihsel, coğrafi, aile, değer yargıları, gelenek ve görenekler gibi birçok etkileyici faktörü bulunmaktadır. Bunların göz ardı edilmesi ile bilgi asla elde edilmiş sayılmayacağı gibi, açıklanması da mümkün değildir. Buradan hareketle elde edilen bir bilgi hakkında söz sahibi olmak için onun tanımlanmasının yanında açıklanması da gerekmektedir. Hermeneutik, açıklamaya tanımlamanın ötesinde yaklaşır ve bilginin daha kalıcı hale gelmesine önem verir. Özetle hermeneutik, insanın elde ettiği kazanımların daha anlamlı hale gelmesi için açıklama modelini önerir. Sosyal olayların anlaşılabilir olabilmesi öncelikle açıklanması, ardından da anlaşılması gerekmektedir. Bir davranışın anlaşılabilir olması için, öncelikle onu anlamak gerekir.

Hermeneutik açısından anlama, öğrenme, öğretme ve değerlendirme sürecini de elde etmek demektir. Anlamanın gerçekleşmesi için, yansıtma, aktarma ve özdeşleşmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Açıklama, akıl ve mantık süzgecine tabi tutularak yapılırken anlama, duyular ve sezgilerden yararlanır. Bu yüzden anlama sosyal bilimlerde, açıklama ise pozitif bilimlerde daha çok kullanılmaktadır.

Açıklama ve anlamanın birer yöntem olduğu görüşünü ilk defa ortaya koyan ve savunan Dilthey, (Birand, 1954) insani bilimlerin anlamayı daha çok kullandığını, pozitif bilimlerin ise anlamaktan çok açıklamayı tercih ettiğine işaret eder. Bu ayrım, sosyal bilimleri pozitif bilimlerin yöntem tekeline kurtarmıştır.

Sosyal ve pozitif bilimler arasındaki ayrımı destekleyen Dilthey, buna gerekçe olarak bilimler arası farklılık ve bu farklılıkların gerekçelerine dayanmaktadır. Dilthey'e göre açıklama için zihinsel bir işleme ihtiyaç duyulurken, anlama için zihinsel melekelerin aktif hale getirilmesinden çok, içgüdünün verileri daha etkin rol oynar (Birand, 1954). Özcan ise, anlama ve açıklamayı şu şekilde tablolastırır:

Anlama / Açıklama

Soyuttur / Somuttur

Benzetmeye dayalıdır / Mantıkîdir

Toplu kavramadır / Analitik kavramadır

Özneldir / Ayırma hakimdir

Yansıtma- Özdeşlemedir / Kanıtlamadır

Özneldir / Nesneldir (Özcan, 2000: 175)

Bütün bu değerlendirmelerin ışığında, açıklamanın bilginin temellendirilmesi, anlamanın da bilginin anlaşılır olmasının yanında yansıtma becerisini de sağladığını söyleyebiliriz.

Hermeneutik ve Yorum

Hermeneutik açısından en karmaşık konulardan biri de yorumdur. Yorum, kapalı olan bir şeyi açıklama, anlam verme eylemi ve bu eylemin sonucu şeklinde tanımlanabilir. Yorum, hiçbir zaman istenilen biçimde ve kişinin istediği şekilde yaptığı bir eylem değildir. Bir metnin yorumlanabilmesi için, öncelikle yoruma esas

olacak ipuçların tespit edilmesi ve anlaşılmayı zora sokacak kelime ve kavramları açığa çıkarılarak ifadenin anlaşılmasını kolaylaştıracak unsurların belirlenmesi gerekmektedir.

Hermeneutik açısından yorumlamanın ifade etmek, açıklamak ve tercüme etmek olmak üzere üç aşaması bulunmaktadır. Bilindiği gibi ifade etmek, dışa vurmak, açıklamaktır. Hermeneutik, bir metnin tek başına ifadesinin asla yetmeyeceğini, onun mutlaka açıklanması gerektiğini savunur. İfadenin açıklama için ilk aşama olduğunu, ardından açıklanan ifadenin daha anlaşılır kılınması için tercüme edilmesi gerektiğini savunur.

Bir metnin yorumlanabilmesi için öncelikle anlamın tam olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Hermeneutik açısından anlamın gerçekleşmesi için, dış dünyanın verilerinden yola çıkılarak içi dünyayı keşfetmek veya onun hakkında söz söylemektir. Bir edebi metni anlamak demek, edebiyat eleştirisinden daha geniş, felsefi bir yaklaşıma sahip olmak demektir. Bu yüzden, edebiyatta metnin yorumlanması daha çok filozoflar ve dilbilimciler tarafından ele alınmıştır. Bugün bir metnin anlamının nerede aranması gerektiği sorusuna üç farklı cevap verilmektedir:

1. Anlam, yazarın zihninde gerçekleşir.
2. Anlam, metinde saklıdır.
3. Anlam, okur tarafından gerçekleşir (Moran, 1994).

Buraya kadar ortaya konulan ilkeler ışığında, hermeneutik Türkçe eğitimi açısından kullanım gerekliliği ve sonuçlarını tartışabiliriz.

Hermeneutik ve Türkçe Eğitimi

Türkçe öğretim programının genel amaçlarının ilk maddesi "*Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru anlama gücü kazandırmak*" şeklindedir. Türkçe öğretiminde öğrencilerin anlama becerilerinin geliştirilmesinin esas alındığı anlaşılmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için de birbirinden farklı yöntem ve teknikler denenmektedir. Bu yöntemler arasında hermeneutikten faydalanılması durumunda, öğrencilerin anlama-yorumlama becerilerinin gelişmesi mümkün olacaktır.

Türkçe eğitiminin birbirini tamamlayan ve biri olmadan diğerinin anlamsız olacağı anlama ve anlatma olmak üzere iki önemli süreci bulunmaktadır. Buradan hareketle, Türkçe eğitiminin daha etkili ve verimli olması için, bu süreçlerin nasıl gerçekleştirildiğinin araştırılması gerekmektedir.

Hermeneutik açısından tam ve eksiksiz anlamın gerçekleşmesi için birtakım süreçlerin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bireylerin günlük hayatta karşılarına çıkan her türlü objeyi, izlediği, dinlediği veya okuduğu bir eseri anlama çabası içine girdikleri bilinmektedir. Bu eğilimin tam olarak sonuçlanması, bir başka söyleyişle anlaşılması için gözlem ve sezgiye ihtiyaç vardır.

Anlama, idrak ve deneyimlerin bir araya gelmesiyle gerçekleşir. Bu yüzden Türkçe eğitiminde bir metnin veya sözün anlaşılabilmesi için, öncelikle idrak

edilmesi, ardından da deneyimlerden yararlanılarak çözüme gidilmesi gerekmektedir. Söz gelimi, gözleri görmeyen birini tanımlamak, tam anlamıyla bu konuda bilgilenecek demek değildir. Öncelikle görmeyen biriyle karşılaşmak ve onun yaşadıklarını gözlemlemek gerekmektedir. Ardından da empatik yaklaşımla, “Ben olsam ne yapardım?” sorusunun cevabının aranması gerekmektedir. Buradan hareketle, görmeyen biri denilince, tanımlamak mümkünken, görmeyenin neler hissedebileceğini anlamak için, gözleri kapalı halde bir müddet yürümek veya belli hareketler yapmak daha anlamlı olacaktır.

Hermeneutik içselleştirmeye, bir başka söyleyişle empatiye dayanır. Anlamanın en önemli basamaklarından biri de yerine koymak veya onun gibi algılama çabası içinde olmaktır. İnsan, rahatlıkla yaşadığı veya şahit olduğu bir olay hakkında değerlendirme ve yorumda bulunabilir. Hayatının hiçbir döneminde şahit olmadığı veya yaşamadığı olaylarla ilgili ise ancak tahmin yapabilir. Empatik yaklaşımda, tahminin de ötesine geçerek bir durum tespitine ve hissine sahip olmak esas alınmaktadır. Söz gelimi, gözleri görmeyen birinin durumunu hissetmek, kimi zaman bir müddet gözlerin kapatılarak hareket edilmesi ile mümkün olabilirken, kimi zaman da bir an için gözlerinin olmadığı durumda neler yaşayabileceğini düşünmekle mümkün olabilir.

Metin aracılığı ile anlama ve anlatma çalışmalarının yapıldığı Türkçe derslerinde, öğrencilerin dil becerilerini elde etmeleri ve bunu kullanmaları amaçlanmaktadır. Bu yüzden seçilen her bir metin, dil becerilerinin geliştirilmesinin yanında, değişik durum ve olgular hakkında düşünce üretme ve yorumda bulunmaya da aracılık etmektedir. İnsanların birbiriyle ve diğer canlılarla duygudaşlık kurmaları için çeşitli hikâyeler anlatıldığı bilinmektedir. Bunlardan biri şöyledir:

“Karıncanın biri, bir devenin basarak oluşturduğu çukurdaki su birikintisine düşer. Etrafındakilere, ‘Yetişin, yetişin, dünyanın bütün suları burada.’ diye bağırır. Bunun üzerine oradan geçen biri karıncanın bu bağırmasına şaşkınlıkla bakar ve şöyle der: ‘Bu su birikintisi sadece bir avuç, hiç dünya ile mukayese edilebilir mi?’ Bunun üzerine karınca da şöyle cevap verir: ‘Herkes cüssesi kadar dünyada yer kaplar ve cüssesi ile dünyayı mukayese eder.’ Bu anlatımdan yola çıkılarak insanların, hatta bütün canlıların kendilerine özgü bir bakış açılarının olduğunu ve bu bakış açısına uygun hareket ettiklerini söyleyebiliriz. Eğer bu bakış açısını göz ardı edecek olursak, hem anlatılanı çözümleyemez, hem de anlaşılabilirliği en aza indiririz. Kendimizi karşımızdakinin yerine koyup olaylara onun gözüyle bakabilirsek, onun duygularını ve düşüncelerini anlamamamız ve dolayısıyla anlam vermemiz mümkün olur.

Türkçe derslerinde, bir metnin veya bir paragrafın ana düşüncesini bulabilmek ve kavrayabilmek için, ilk önce tam ve doğru anlama sürecinin tamamlanması gerekmektedir. İşlenen bir metnin ana düşüncesi, çoğu zaman yalan, yanlış bulunmaktadır. Bunun tek bir sebebi vardır, o da anla(ya)mamaktır. Öğrencilerin metindeki ana düşüncüyü, paragraftaki yardımcı düşüncüyü ve burada anlatılan olayları en iyi şekilde anlama yeteneği kazandırmak için, orada geçen olayları ve konuyu bizzat kendi içlerinde hissetmelerini sağlamak gerekmektedir.

Çünkü sözcükler, verilmek istenen mesajı her zaman tam ve doğru olarak anlamamıza yardımcı olmayabilir.

Doğru anlamak demek; bize aktarılmak istenen mesajı olduğu gibi, bir yanılmaya ve yanlışlığa yol açmadan ve hiçbir şüpheli nokta kalmayacak biçimde, bütün boyutları ile kavramak demektir. Öğrenciler böyle bir anlamaya yöneltildikten sonra, yorumlama becerisi de kazanmış olacaklardır. Yorumlamada ilk şart, anlamadır. Anlaşılmayan bir şey için yorum yapılabilmesi mümkün değildir. Türkçe eğitiminde öğrenci, kendisine sunulan bilgileri ve deneyimleri tam ve doğru anladıktan sonra, onları zihinsel süreçleri içerisinde yorumlar.

Empatik ve ardından yaşayarak anlama- yorumlamada öğrenciler, hayatı daha iyi kavrayacaklardır. Böylece, insanlarla sağlıklı bir iletişim kurma yolunda önemli bir adım atacak, onları olumlu taraflarından anlamaya ve yorumlamaya çalışacaklardır. Çünkü artık karşısındaki bireyin, hangi duygu ve düşüncelerle hareket ettiğini, konuştuğunu daha iyi anlayacaktır. Bu sayede hayatı yorumlamada başarıya ulaşacaklardır.

Hermeneutik tutumun kazandırmış olduğu anlama ve yorumlama becerisi sayesinde, öğrenilen bilgiler ve yaşanan deneyimler daha kalıcı olacaktır. Öğrenci, artık ardından yaşama kuralını, birçok şey üzerinde kullanmaya başlayacaktır. Hermeneutik tutum, öğrencilere aynı zamanda eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada da faydalıdır. Kendilerine sunulan bir metni, konuşmayı veya izlediği, gördüğü bir şeyi anlamanın ilk şartı, hermeneutik etkinlik içinde ön anlama denilen, yani önceki bilgilerin önyargılarından kurtulmaktır. Bize sunulanları önyargısız bir şekilde anlamak ve yorumlamak, daha sonra, zihinsel süreçte kendimiz için en uygun olanı seçme davranışı da kazandırabilir.

Kısaca hermeneutik açısından Türkçe öğretiminde; anlama, anlatma becerilerinin gerçekleşmesinin yanında, anlama ve açıklama ilişkisi de gerçekleştirilmiş olacaktır. Bir taraftan bilinen ve uygulanan bir yöntemin etkinlik ve sonuçları itibarıyla gözden geçirilmesi, diğer taraftan bilinen ancak uygulanmayan yeni anlayışlarla istenen birikimlerin elde edilmesi mümkün olacaktır. Bireylerin düşünce ufukları geliştirilerek yorum yapma becerileri geliştirilmiş olacaktır. Diğer yandan empatik düşünerek, çocuğun algılama ve anlama düzeylerini yükseltmek, olgunlaşmalarını sağlamak ve mantaliteyi yükseltmek mümkün olacaktır. Türkçe öğretiminin hizmet içi programlarında ve diğer branşların ve mesleklerin hizmet içi eğitimlerinde hermeneutik bakış açısından yararlanarak mantık ve entelektüel birikimin geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Sonuç

Türkçe eğitiminde değişik yöntem ve teknikler içerisinde, Hermeneutik'in özel ve önemli bir yere sahip olduğu, Türkçenin anlama ve anlatma başlıkları içerisinde anlamının gerçekleşmesinde Hermeneutik'in etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Edinilen bir bilginin anlamını ve değerini yaparak ve yaşayarak anlayabilmek için, onun içine girmek ve kurallarını bilmek gerekmektedir. Bunun için öncelikle Türkçenin inceliklerini keşfederek, dilin imkân ve özelliklerinden yola çıkarak yorumlama becerisi kazanmaktır.

Hermeneutik anlayış, aynı zamanda demokratik bir tutum ve ortamına zemin hazırlamaktadır. Özellikle eğitim ortamlarında bireyin tartıştığı bir problemi anlamak, tanımlamak ve yorumlamak için öncelikle Hermeneutik anlaşılması gerekmektedir. Hermeneutik yaklaşımla, bir edebi metin, bir sanat eseri, bir söyleşi, bir kuram, içine girilerek ve bütün olarak anlaşılabilir. Hermeneutik anlayış, aynı zamanda demokratik bir tutum ve ortamına zemin hazırlamaktadır. Özellikle eğitim ortamlarında bireyin tartıştığı bir problemi anlamak, tanımlamak ve yorumlamak için öncelikle Hermeneutik anlaşılması gerekmektedir. Hermeneutik yaklaşımla, bir edebi metin, bir sanat eseri, bir söyleşi, bir kuram, içine girilerek ve bütün olarak anlaşılabilir.

Her türlü bilgiyi, değerleri (“ortak iyi” değerini de) yaşayarak onun içine girerek, kurallarını bularak ve içerdiği mesajı keşfederek anlamak; yorumlamak mümkündür. İşte bu hermeneutik tutum; demokratik tutum ve ortamlara da zemin hazırlayacaktır. Eğitim, öğretim ortamlarını, bu tutumu geliştirecek şekilde oluşturmak zor gibi görünse de en önemli adımlarından biri olacaktır...

Türkçe derslerinde anlama ve anlatmanın birbirini oluşturan iki temel kavram olduğu gerçeğinden yola çıkarak, anlatmanın gerçekleşebilmesi için, öncelikle anlamının gerçekleşmesi gerekmektedir ve bunun da Hermeneutik sayesinde daha verimli ve kesin bir sonuca ulaşacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1984). *Wilhelm Von Humboldt'da Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aytaç, G. (1999). *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Birand, K. (1954). *Dilthey ve Rickert'te Manevî İlimlerin Temellendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Bruns, G. (2001). *Antik Hermeneotik*. (Çev: İhsan Durdu). İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Dilthey, W. (1999). *Hermeneotik ve Tin Bilimleri* (Çev: Doğan Özlem). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Dökmen, Ü. (2001). *Sanatta ve Günlük Yaşamda “İletişim Çatışmaları ve Empati”*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erhat, A. (1989). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Göka E., Topçuoğlu A. ve Aktay Y. (1999). *Önce Söz Vardı / Yorumlamacılık Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Hekman, S. (1999). *Bilgi Sosyolojisi ve Hermeneotik*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- İpşiroğlu, Z. (2001). *Alımlama Boyutları ve Çeşitlemeleri / Yazın*. İstanbul: Papirüs Yayınları.

Kale, N. (1995). "Postmodernizm- Hermeneotik ve Eğitim". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 28, (1-2), Ankara.

Kula, O.B. (1991). "Dil Felsefesi Açısından Bilim Dili ve Dil Gelişi Sorunu / Humboldt ve Gadamer'in Yorumbilimsel Kuramı Açısından Bir Yaklaşım". *Dil Dergisi*, Eylül, (3). Ankara.

Mengüşoğlu, T. (2000). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Moran, B. (1994). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Özcan, Z. (2000). *Teolojik Hermenötik*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Özlem, D. (1995). (Çev. ve Der.). *Hermeneotik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*. Ankara: Ark Yayınları.

Özlem, D. (1996). *Metinlerle Hermeneotik (Yorumbilgisi) Dersleri*. Cilt I-II, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Sözen, E. (1999). *Söylem/Belirsizlik, Mücadele, Bilgi-Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Tatar, B. (1999). *Felsefî Hermenötik ve Yazarın Niyeti*. Ankara: Vadi Yayınları.

Tezcan, M. (1998). "Gelecekte Eğitim (21. Yüzyılın Okulları Üzerine)". *Yeni Türkiye Dergisi*. 21 Yüzyıl Özel Sayısı, 4 (19). Ankara.

Tunalı, İ. (1983). *Sanat Ontolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Uygur, N. (1985). *İnsan Açısından Edebiyat*. İstanbul: Remzi Kitabevi.